
Optimal Kaynak Kullanımı

EKONOMİK KALKINMA ve SİSTEMLER

Ekonomik Büyüme ve Kalkınmanın Temel İlkesi

- **Ekonomik Büyüme**: Bazı ekonomik göstergelerdeki dönemsel iyileşme (Örn: GSMH artışı)
- **Ekonomik Kalkınma**: Ekonomik göstergelerdeki iyileşme ile birlikte, gelirin dengeli dağılımına ve toplumda sosyo-kültürel değişimlere yol açan kalıcı bir süreç
- **Her ikisinin de temel aracı**; mevcut ve sınırlı kaynakların optimal ve akılcı kullanımıdır. Zira **ihtiyaçlar** değişken, sürekli ve sınırsız iken, **kaynaklar** sınırlı, maliyetli ve tüketilebilir

Optimal Kaynak Kullanımı

Optimal kaynak kullanımı, mevcut **sınırlılıklar** ve koşullar çerçevesinde **eldeki kaynaklardan en yüksek fayda veya verimin sağlanması** veya elde edilmek istenilen fayda ya da verimin en az kaynak kullanımı ile elde edilmesidir.

Bu kavram, aynı zamanda ekonomi biliminin var oluş nedenidir..

Ekonominin Temel Prensibi

İktisadilik prensibi:

- 1. Kaynaklar optimal (en verimli şekilde) kullanılmalıdır.**
- 2. İhtiyaçları en iyi şekilde karşılayacak (talebe dönük) ürünler üretilmelidir.**

1. Optimal kaynak kullanımı;

- mevcut sınırlılıklar ve koşullar çerçevesinde eldeki kaynaklardan en yüksek fayda veya verimin sağlanması veya
- elde edilmek istenilen fayda ya da verimin en az kaynak kullanımı ile elde edilmesidir.

2. Talebe dönük üretim; talebi olan ürün üretilir. Böylece neyin ne kadar üretileceği belirlenmiş olur.

Soru: Neyi ne kadar üreteceğimizi **kim** belirleyecek?

Yanıt: Planlı ekonomilerde **devlet**, piyasa ekonomisinde **piyasada oluşan fiyatlar!**

Daha yakından bakalım →

Optimal Kaynak Kullanımı ve Ekonomik Sistemler

Optimal kaynak kullanımını sağlamaya yönelik belirgin 3 temel düşünce (ekonomik sistem) :

- **Piyasa sistemi (Kapitalist sistem):** Tam rekabetçi piyasada bireysel mülkiyeti ve bireysel faydanın maksimizasyonunu savunur.
- **Kolektif (Sosyalist) sistem:** Toplumun kaynaklarının **devletin direkt denetimi/gözetimi altında** optimal kullanılabileceğini savunur.
- **Karma sistem:** Piyasa ve kolektif sistemin **karışımıdır.**

Piyasa Sistemi (Kapitalist Sistem)

- Bireysel mülkiyet ve bireysel fayda maksimizasyonu sayesinde toplumun faydasının maksimize edileceğini ve böylece kaynakların akılcı kullanılmış olacağını,
- İnsanın, akıllı (id) - iktisadi (homoeconomicus) - sosyal (süperego) - psikolojik (ego) varlık olduğunu,
- Rekabetten ve bireysel fayda amacından dolayı yaratıcılık ve teknolojik gelişmenin sağlanacağını,
- “Görünmez el” ilkesinin (piyasalara devlet müdahalesinin olmaması) geçerliliğini savunur.

Gerçekte piyasa mekanizması; başta mülkiyet hakkını sağlayan düzenlemeler olmak üzere pek çok kural ve kurumu kapsayan, tam rekabetçi bir biçimden tekelci piyasalara kadar değişen ve toplum tarafından yapılandırılan bir iktisadi faaliyetler bütünüdür.

Kollektif (Sosyalist) Sistem

- Kaynakların optimal dağılımını **devletin** sağlayacağını (“**Görünür el**” ilkesi),
- **Devlet müdahale etmezse** toplumun kaynaklarının birkaç kişi / grup elinde toplanacağını ve
- Böylece toplumun düzeninin bozulup, kaynakların optimal kullanılamayacağını,
- Bu nedenle **üretim araçlarında bireysel mülkiyetin olmaması** ve
- Toplumun olan **kaynakların merkezi planlama ile dağıtılması** gerektiğini savunur.

- Bu sistemde, **insanları ekonomik faaliyetlerinde motive etmek mümkün olamamıştır** (Maslow’un 2 ve 3. basamağına gelen insanlar daha fazla çalışmak istememiştir).
- **Devletin politik baskısı hissedilmiştir.**

Karma ve Modern Sistem

- Karma sistem, **her iki sistemin de olumlu unsurlarını birleştirir**
  - **Devlet işletmeleri ve hazinesi gibi kolektif** mekanizmalar toplumsal mülkiyeti temsil eder; **ancak bireysel mülkiyet esastır.**
  - **Rekabetçi alanlarda “görünmez el”, toplum menfaatinin olduğu, stratejik alanlarda ise “görünür el” ilkesi uygulanmaktadır.**
  - Planlamada **kamu için emredici, özel sektör için teşvik edici** politikalar.
- **Çağımızın ekonomik eğilimi (kabulü);**
  - makro anlamda, **bireysel mülkiyete ve rekabete dayalı piyasa ekonomisinin, toplumsal mülkiyete dayalı devletçi bir sistemden daha etkin olduğu**
  - mikro anlamda ise, **özel sektör işletmeciliğinin kamu işletmeciliğinden daha verimli olduğudur.**
- (Bu arada, özelleştirmenin asıl amacının bütçeye gelir sağlamak değil, kaynak kullanımında etkinlik olduğu unutulmamalıdır.)

PLANLAMA KAVRAMI - ÖNEMİ

Optimal Kaynak Kullanımında Planlama Kavramı

Planlama,

- geleceğe ilişkin bir dizi kararlar alma faaliyeti veya;
- amaçları belirleme ve bu amaçları gerçekleştirmek için çeşitli seçenek yolları araştırma, geliştirme, değerlendirme ve en uygununu seçme (karar) süreci **olarak tanımlanabilir.**
- **Kollektif sistemlerde** makro ve mikro düzeyde **merkezi ve resmi planlama** esastır.
- **Piyasa mekanizmasında** ise **planlama**, kaynak kullanımı ve dağılımı kararlarının alındığı **işletme düzeyinde, yöneticiler için ilk ve temel yönetim fonksiyonu** olarak literatürde yerini almıştır.

İşletmelerde Optimal Kaynak Kullanımı ve Planlama

- Tepe yönetim tarafından “stratejik” planlar, uzun vadeli ve yol gösterici olarak geliştirilirken, orta düzey yönetim tarafından da bu planların uygulanması için orta vadeli “taktik” seviyede planlar hazırlanmaktadır.
- Taktik planların kısa vadeli uygulaması da “operasyonel” planlar ile mümkündür.

STRATEJİK PLAN ve KARARLAR

- **Stratejik Plan:** İşletmeye yön vermek, rekabet üstünlüğü sağlamak amacıyla işletme ve çevresini sürekli analiz ederek uyum sağlayacak faaliyetlerin planlanması ve kaynakların yeniden düzenlenmesi süreci
ÖRN: Yeni bir ürünü piyasaya sür
- **Taktik:** Değişen duruma uygun olarak alınan kısa dönemli kararlar
ÖRN: Aralık ayında ürünü piyasaya sür
- **Politikalar:** Yöneticilere karar vermelerinde rehberlik eden ilkeler dizisi. İşletmelerin kendine ait gelenekler oluşturmasını sağlar
ÖRN: Ne üretirsen üret kaliteden ödün verme

*Stratejik planlar, üst kademe yöneticilerin verdikleri kararlarla ilgilidir.
Sıklıkla alınmaz, Risklidir.*

İşletmelerde Optimal Kaynak Kullanımı ve Planlama

- İşletmelerde artık gelişen teknolojiyle birlikte IT sistemlerinden yararlanılmakta olup, tüm faaliyetleri birbiriyle ilişkili olarak planlama imkanı veren **“şirket planlama modelleri”** (corporate planning models) yaygınlaşmaktadır.
- Bu amaçla, bilgisayara dayalı benzetim (simülasyon) modelleri ile ileriye uzanan (20-30yıl) senaryolar hazırlanarak **“durumsal planlar”** (contingency plans) oluşturulmaktadır.

Planlamanın Kapsamı

- Her planlama faaliyeti **belirli bir amaca yöneliktir. Amaçların açık, anlaşılabilir, ulaşılabilir ve ölçülebilir** olarak belirlenmesi esastır.
- Planlama belirlenen **amaçları gerçekleştirecek seçenek yolların araştırılmasını ve geliştirilmesini gerektirir.** Seçenekler yoksa (bir tek yol varsa) programlamadan söz edilebilir. Seçeneklerin geliştirilmesi yaratıcı bir süreçtir.
- Planlama faaliyetinde araştırılıp bulunan ya da geliştirilen **seçenekler değerlendirilmelidir.** Değerlendirmede esas, amaçlara ulaşım derecesi ve maliyettir. Bunun için **ekonomik ve finansal (sayısal) teknikler** geliştirilmiştir.
- Planlama olası **seçeneklerden en uygununun (optimal) seçimini** gerektiren **karar vermeyi** zorunlu olarak kapsar.

Planlama Faaliyetinin Belirgin Özellikleri

- Planlama **geleceğe yöneliktir.** (Hedef Gösterir)
- Planlamada geleceği **tahmin etmek** esastır. (Karar Destek Sistemleri, MIS, Sayısal Teknikler)
- Planlama **bir zaman süresini kapsar.** (Plan dönemi **ne bu faaliyeti programa dönüştürecek kadar kısa, ne de tahminleri anlamsız kılacak kadar uzun olmamalıdır).**
- Planlamanın **içeriği karar düzeyine göre değişir.** (**Politikalar => Stratejik Pl. => Taktik Pl. => Operasyonel Planlar => Haftalık Aylık Programlar).** İçerdikleri faaliyetler açısından genel hatlardan özel faaliyetlere doğru çeşitlenir.
- Planlama **dinamik bir süreç niteliği taşır.** (İzleme, gözden geçirme, düzeltme)
- Planlamada **üst yönetimin tam desteği** ve bu planları ifa edecek olanların, **personelin katılımı** esastır.

Planlama Faaliyetine Yönelik Eleştiriler

Genellikle, işletmelerde **planlama kavramına** şu **eleştiriler** yapılmaktadır :

- Planlama/hazırlama faaliyeti **çok zaman/maliyet tüketen** bir işlem olarak görülmektedir.
- Planlamanın **yaratıcılığı engelleyici** olduğu, **bürokrasiyi artırdığı** öne sürülmektedir.
- Planlama nedeniyle, **yönetimin dar görüşlülüğe yönlendirildiğine** işaret edilmektedir. Ancak, bunu önlemek için çeşitleme ve durumsal planlar yapılabilir.

Planlama Yaklaşımının Başarısı

- İşletmelerde **planlama faaliyetlerinin başarısı, yönetim kademelerinin etkinliğine ve becerisine bağlı** olmaktadır.
- Planlama yaklaşımı; becerikli yönetim ve yöneticilerin etkin olmasını yani kaynaklarını optimal seviyede kullanmasına yardımcı olabilecek nitelik ve güçte bir yaklaşım olarak görülebilir.